in de maniere; ook de heiligmaking, die men zoowel als de voorgaande verdorvenheid der natuur in hen erkennen moet." Reeds PETER MARTYR schreef in zijn *Loc. Comm* Cl. IV, Cap. VIII, § 14: „Ik oordeel dat deze kinderkens, overmits ze door de verkiesing en voorbeschikking tot het eigendom Gods behooren, overgoten worden met den Heiligen Geest, dewelke in hen *een wortel* is, waaruit later geloof, hoop en liefde opschieten." En H. Alting liet zich in gelijken zin uit, toen hij zei: »Onze eerste stelling tegenover de *Lutherschen* is, dat kleine kinderkens geen *daadwerkelijk* geloof kunnen hebben. En hierop volgt de tweede stelling, die wij tegenover de *Anabaptisten* plaatsen, dat in de kleine kinderkens een *zaad des geloofs* is ingeplant, waaruit later de geloofsdaad geboren wordt." Een voorstelling waarmeê ook Prof. Maresius en Prof. De Moor zich vereenigen.

Zelfs BRAKEL getuigt nog in § 14: „Een kindeke, voor het gebruik des verstands, uitverkoren en in Christus verzoend zijnde, kan door de almachtige kracht Gods, zonder middel van het Woord, bekeerd en veranderd en in de nature geheiligd worden." Een uitdrukking, waarin het woord „bekeerd" misplaatst is, en bedoeld wordt „wedergeboren." In de wedergeboorte toch is de zondaar volstrekt lijdelijk, maar in de bekeering, waartoe alleen de wedergeborene bekwaam is, werkt de wedergeborene persoon in het werk Gods mee; iets wat bij een klein kindeke niet kan voorkomen.

En om niet meer te noemen, ook Prof. J. VAN DEN HONERT schreef nog in zijn bekend werk, *De gratia particulari*, pag. 459: »God kan en God wil, in pasgeboren kinderkens. . . . door een ons onbekende en onnaspeurlijke werking zijn genadewerk inbrengen, niet buiten den Heiligen Geest om, maar door diens aldoordringende werking."

Met opzet hebben we deze aanhalingen wat breed genomen, om duidelijk te doen uitkomen, dat wij ten opzichte van de kinderen der geloovigen geen *nieuwe* leer verkondigen, maar juist *de oude, echte Gereformeerde leer* weer in het licht stellen. Een vreemde, bij ons niet thuis hoorende leer daarentegen verkondigen juist diegenen, die voor het genadewerk Gods in de kinderkens geen oog hebben, zoolang het niet tot bekeering kwam, en die deswege den Kinderdoop toedienen niet als zegel op wat God *wrocht*, maar als hoop gevende op wat Hij misschien *werken zal*.

Slechts zij nogmaals uitdrukkelijk herhaald, dat de kerk door bij den Kinderdoop te onderstellen, dat de doopeling reeds wedergeboren, Christus ingelijfd en des Heiligen Geestes deelachtig is, daarmeê evenmin als bij den volwassen doopeling, er voor in staat, *dat het zoo is*. Of het zoo is, weet niet de kerk en weet niemand, dan alleen God de Heere. En daarom volgt de kerk zoowel bij volwassenen als bij kinderkens in den Doop niet een regel, die op eigen waarneming steunt, maar den regel des Verbonds, dien God haar in zijn Woord voorschreef; en alleen zóó gaat de kerk veilig.

Ze belijdt diensvolgens, dat allen die zalig zullen worden (kinderkens of volwassenen) dit alleen worden uit kracht van uitverkiezing. Ze belijdt dat alle uitverkorenen (kinderkens en volwassenen) in zonde ontvangen en geboren worden, en daarom der verdoemenisse onderworpen zijn. Ze belijdt, dat deze verlorenen (kinderkens en volwassenen) alleen door wedergeboorte tot een nieuw leven kunnen komen. Ze belijdt, dat deze wedergeboorte, wat haar eerste kiem betreft, bij volwassenen zoowel als bij kinderkens, alleen door een rechtstreeksche daad des Heiligen Geestes tot stand komt. En ze belijdt eindelijk, dat de kerk dit werk Gods reeds bij de pasgeborenen te onderstellen, en ze op dien grond te doopen heeft, en deswege, zoo ze opgroeien, er op dringen moet dat ze tot bekeering komen, en zoo ze vroeg wegsterven, ze nastaart in het vertrouwen dat ze *door aanschouwing* zalig zijn.

KUYPER.

„Gij nu zult mijn verbond houden"

Voorts zeide God tot Abraham: Gij nu zult mijn verbond houden, gij, en uw zaad na u, in hunne geslachten.
(Gen 17 : 9).

Voor zooveel ge als Christenmensch metterdaad gelooft, dat God in een verbond met u en gij in een verbond met God staat, geeft die wetenschap u een zalige gerustheid.

God de Heere, met wien ge een verbond hebt, is zóó machtig, zóó allesvermogend en zóó almachtig, dat er in den hemel, op de aarde of in de hel geen enkele macht, hoe boos of listig ook, denkbaar is, die het van Hem zou kunnen winnen.

Houdt God u dus vast, dan is er niemand die u uit zijn hand rukken kan. Zijt gij zijns, dan kan niemand u als verwonnen prooi wegsleuren. En al maakten dan ook al de booze machten uit de diepte saam zich op, om uw ziel naar het verderf te trekken, dan bezit ge toch de onomatootelijke zekerheid, dat al deze machtelooze woede af zal stuiten op den onwederstandelijken wil van uwen God, om u te behouden.

Dat is de uitwerking van elk verbond met een oppermachtig bondgenoot, ook in het aardsche leven.

Zie het aan Oostenrijk. Dit keizerrijk is door allerlei oorzaak zwak, en zou tegen de ontzettende macht van Rusland volstrekt niet opgewassen zijn. Maar nu staat Oostenrijk *in een verbond* met het oppermachtige Duitschland. En die enkele wetenschap, dat Duitschland een verbond met Oostenrijks keizer aanging, is nu voor Oostenrijk zulk een oorzaak en bron van volkomen gerustheid, dat het op dit oogenblik geen de minste vreeze voor Rusland heeft; overtuigd als het is, dat Duitschland in de ure des gevaars met één slag het zwaard van Rusland zou afwenden.

En gaat dit nu reeds in het aardsche door, hoeveel sterker geldt dit dan niet voor u, zoo geen minder uw bondgenoot is dan de Heere onze God.

Daarom is het uitgangspunt voor al Gods bondgenooten steeds de lofzang van den psalmist: »*Onze hulpe sta in den Naam des Heeren, die den hemel en de aarde geschapen heeft.*"

Een aanroeping, die eigenlijk niets inhoudt dan een plechtig beroep op den Goddelijken Bondgenoot, en wiens onweerstaanbare macht dáárin geprezen wordt, dat Hij al wat er is geschapen heeft; dat hetgeen zich tegen Hem zou willen verzetten, niets dan zijn eigen schepsel is; en dat het schepsel nooit iets duurzaams vermag tegen Dengene die het het aanzijn, het leven en de kracht schonk.

Maar is dit zoo, hoe kunt ge dan, als het op het *teeken des Verbonds* aankomt, zoo slap, zoo droomerig en zoo onverschillig zijn?

Men zou toch zoo zeggen, als deze Goddelijke Bondgenoot, aan wiens bondgenootschap voor u alles hangt, u zijn heilige Sacramenten geeft, om dit zijn onverwinlijk en onverbrekelijk bondgenootschap te bezegelen, dan moest zulk een Sacrament reeds ter oorzake van dit bondgenootschap voor u een heerlijkheid zijn, die u telkens weer in verrukking bracht.

Natuurlijk niet alsof God de Heere zulk een Sacrament noodig had, om daaraan een prikkel en spoorslag voor zijn trouw te ontleenen. Gods trouw rust onveranderlijk in de onveranderlijkheid van zijn wezen, wil en raadsbesluit, en nooit zal uw ontrouw de trouwe van uw God te niet doen.

Maar gij zijt niets dan een mensch. In uw menschelijk hart gaat de vastheid en zekerheid des vertrouwens gedurig op en neer. Meer de *slinger* dan de *rotssteen* is beeld van uw zielsbestaan. En uw eigen ervaring bevestigt telkens weer, wat al Gods kinderen op hun pelgrimsreize ervoeren, dat er namelijk ja, oogenblikken zijn, waarop het licht klaarlijk in de ziel schijnt, maar nog meer die andere oogenblikken, dat we in *schemerlicht* omdolen; en zelfs niet zoo zeldzaam nog erger oogenblikken, dat het weer *nacht* wordt in ons binnenste.

Welnu, zulk een slap en verzwakt zielsbestaan werkt dan ook op uw bondsbetrekking met uw God.

Het komt dan gedurig voor dat gij spreekt, denkt en handelt, zooals niet een *bondgenoot* des Heeren, maar zooals een *vijand* Gods doen zou. En omgekeerd, dat ge, in nood en dood, eigenlijk vergeten zijt, dat ge zulk een Goddelijk Bondgenoot in den hemel bezit, en daarom, door duizend vreezen overvallen, hulpe en uitkomst zoekt in eigen kracht of in den bijstand van het schepsel.

Feitelijk bestaat er dan voor u geen bondgenootschap met uw God noch van uw God met u meer. Het verbond ligt, voor wat uw besef aangaat, gebroken en vernietigd. En uw innerlijke rust en verzekerdheid is weg.

En omdat God de Heere wist dat dit de gang van uw zielsleven zijn zou, daarom heeft Hij u zijn twee Sacramenten ter bevestiging en bezegeling van het verbond gegeven. Den heiligen Doop voor eens, en het heilige Avondmaal om gedurig herhaald te worden.

Ook innerlijke *bestrijding* zult ge wel kennen. *Dit* is bedoeld.

Zoo het met u tot eenige geestelijke zelfkennis bij het licht van Woord en Geest mocht komen, zult ge al nietiger, meer ontbloot en ellendiger in uw eigen schatting zijn geworden.

Niet om anderen hierin na te praten; maar voor uw eigen wezenlijk besef. Dat ge eerst o, zoo hoog stondt, opgeklommen als ge sport voor sport waart op de ladder uwer eigen inbeeldingen; maar dat God de Heere u nu sport voor sport diezelfde ladder weer liet afklimmen, tot ge ten leste, o, zoo veel geringer, o, zoo veel kleiner en zoo veel nietiger gedachte van u zelf koestert, en nu beter dan ooit dat stofje aan de weegschaal en dat druppelke aan den emmer verstaat.

Ge wierdt dan geheel uitgekleed, en van al wat uw sieraad scheen ontdaan, en wat ge aan uzelven vondt waren builen en wonden en zweren. Melaatsch van den hoofdschedel tot de voetzool. Niets gaafs, niets geheels meer aan u.

En toen maakte God de Heere u zijn Goddelijk Bondgenootschap bekend, en wat gij niet zoudt hebben kunnen aangrijpen, dat deed Hij zelf u *in geloof* aannemen door de wonderlijke wegen die zijn Heilige Geest met uw ziel hield.

Maar deswege waart ge van den strijd, die hieruit moest geboren worden, niet af. En telkens rees in uw zoekend hart weer de bange vraag op: Hoe kan het bestaan, dat die Heere des hemels en der aarde naar zulk een nietig en doemschuldig wezen de hand van trouwe als naar *een bondgenoot* zou uitstrekken!

Daar verbaast zich dan de ziel over. Daar kan ze niet inkomen. En zoo wordt het geloof weer geschokt.

En het einde is, dat het Verbond voor u weer als een droombeeld ondergaat, en de ziel eigenlijk denkt: Neen, Bondgenoot van mij, nietig schepseltje, dat *kan* die groote God niet zijn!

Ge ziet dus wel, wat oorzaak er was, om het Verbond niet zonder *Sacramenten* te laten.

Immers zonder die Sacramenten zou het geloof aan dat Verbond almeer uitslijten, en, ook waar het nog stand hield, zijn volle werking niet doen.

Let er toch wel op, dat de werking van het Goddelijk Bondgenootschap tweeledig is. Eenerzijds strekt het, om uw zaligheid onverliesbaar te maken. En natuurlijk, dat hangt niet van het Sacrament af. God van zijn zijde heeft uw Sacrament niet noodig.

Maar ook ten tweede strekt dit Verbond, om u, bij uw strijd en worsteling op aarde, de vreeze buiten te sluiten en voor angst zekerheid, voor benauwdheid der ziel innerlijke geloofsrust te schenken. En deze vrucht nu van het Goddelijk Bondgenootschap *moet* voor u te loor gaan, zoodra uw vast besef van dit Verbond aan het wankelen is gebracht.

Daarom nu moet er bij den stengel van uw geloof, zal die niet plat ter aarde neerslaan, een stokje gezet worden, waaraan het kan worden opgebonden. Het heeft een steunsel van buiten noodig. Het moet geholpen en opgehouden worden. Uw geloof moet *gesterkt* worden. En voor dat doel nu gaf uw Goddelijke Bondgenoot u zijn heilige Sacramenten.

In tijden nu waarin de kerk deze Sacramenten recht en heilig bediende, en de geloovigen met dankzegging en lof het gebruik van deze Sacramenten heilig hielden, toonde dan ook de uitkomst, dat het geloof in de gemeente welig tierde en bloeide, en dat er de gang des geestelijken levens *vast* was.

En daartegenover leerde de bittere ervaring, dat, zoodra men het heilig Sacrament in waarde en beteekenis deed dalen; en denken ging, dat het Sacrament eigenlijk iets overtolligs was, waar men desnoods wel buiten kon; het eene deel der gemeente in ongeloof wegzonk, en het ander afdoolde op allerlei mystieke paden, waar het dan een hangen en verlangen, een gissen en tasten bleef, maar zonder dat ooit *die vaste zekerheid* herwonnen wierd, die men in het Sacrament niet zoeken wilde, en waar toch God de Heere zijn heilig Sacrament voor gaf.

Ge redt daarom de gemeente, ge stevigt de zielen, zoo ge ook uwerzijds medewerkt, om de ware Sacramentspractijk weer in eere te brengen.

Niet alsof één enkele Doop, dien ge bijwoont, of één enkel Avondmaal waaraan ge deelneemt, plotseling en op magische wijze, geheel den toestand van uw kerk en van uw eigen ziel om zou zetten.

Het Goddelijke is geen tooverwerk.

Maar dit zult ge ervaren, zoodra in uw kerk, in uw omgeving, in uw eigen huis en in uw eigen hart, het ware inzicht in het Sacrament gaat herleven, en de ware Sacramentspractijk terugkeert, zult ge allengs en van lieverlee meer zielsrust in u en om u ontwaren; er zal meer vastheid des geloofs gaan komen; de vrede zal lieflijker bloeien; er zal meer gedachtenisse aan Christus en aan zijn Middelaarswerk zijn; en de gemeente zal meer *leven* uit het zalig besef, dat ze onverwinnelijk is door haar goddelijken *Bondgenoot* in den hemel.

Want dát komt in elk Sacrament telkens weer uit.

Het is een zegel, een bevestiging, een waarmaking, van uw *Goddelijken Bondgenoot* aan u, dat Hij u zijn trouwe houdt; en een wederbetuiging van u als *aardschen bondgenoot van uw God*, dat gij zijn zaak als de uwe beschouwt en alleen voor den triomf van zijn rijk wilt leven.

Hoor het aan het *Onze Vader* maar.

Daarin bidt een aardsch bondgenoot van den Heere des hemels en der aarde, en deswege is zijn gebed, niet om eigen eer of eigen glorie, maar om trouw aan den Goddelijken Bondgenoot te mogen houden.

Uw naam worde geheiligd.
Uw koninkrijk kome.
Uw wil geschiede gelijk in den hemel, alzoo ook op aarde.

KUYPER.

Amsterdam, 26 Sept. 1890.

De redevoering waarmee Dr. W. Geesink j.l. Vrijdag het hoogleeraarschap aan de Vrije Universiteit aanvaardde, had tot onderwerp: „*De beteekenis van het leerstuk der oorspronkelijke gerechtigheid voor de godgeleerde zedekunde.*"

Eerst werd bepaald wat onder godgeleerde zedekunde en wat onder het leerstuk der oorspronkelijke gerechtigheid moet verstaan.

Hierbij werd het begrip van het zedelijk leven des menschen afgeleid uit het naar onderlinge bewilliging genormeerde verbondsleven der drie goddelijke Personen in de goddelijke oeconomie. Dit zedelijk leven verder aangetoond als naar zijn omvang te breed om voorwerp van onderzoek voor de zedekunde te zijn en die laatste mitsdien beperkt tot de systematische uiteenzetting van het verband tusschen de wet des Heeren als norma van 's menschen zedelijk leven en de uitingen van dit leven zoo voor als na zijn bekeering. Terwijl het leerstuk der oorspronkelijke gerechtigheid waarin Christus' kerk uitspreekt, dat de mensch, voor den val in zonde, beantwoordde aan de idee, het beeld Gods dat in het goddelijk bewustzijn lag en waarnaar God den mensch schiep, hier naar Gereformeerd belijden uit de verschillende confessies en dogmatische werken werd toegelicht.

Vervolgens werd nu de beteekenis van dit leerstuk zoo formeel als materieel voor de godgeleerde zedekunde aangetoond.

Formeel heeft dit leerstuk beteekenis, wijl het de zedekunde een van de dogmatiek afhankelijke, en — wijl hier de normen voor de uitingen van het zedelijk leven niet uit de wereld der verschijnselen worden opgemaakt, maar in 's Heeren weten geboden zijn — een positieve, in tegenstelling met een speculatieve wetenschap doet blijven. Dit gaf aanleiding om over het specifiek verschil van theologie en philosophie, van theologische en philosophische zedekunde te spreken.

Materieel heeft dit leerstuk beteekenis, wijl het de zedekunde zoowel van on- als min zuiver Christelijke invloeden vrij houdt.

Van onchristelijke invloeden, wijl het rekening doet houden met het begrip van *recht* dat altijd twee stelt en dus het panthelsme, dat God en mensch door uitwisseling der grenzen vermengt, tegenstaat; maar ook wijl het rekening doet houden met de gerechtigheid — naar haar dubbele zijde van onderlinge verhouding en innerlijk zijn — als *oorspronkelijk* d. i. in 's menschen schepping gegrond en mitsdien behoorend tot de gaafheid van 's menschen natuur, het deïsme tegenstaat.

Van min zuiver Christelijke invloeden, wijl naar Gereformeerd, d. i. meest zuiver belijden deze oorspronkelijke gerechtigheid niet gedacht wordt als een bovennatuurlijke gave, gelijk Rome en ook niet als identisch met het beeld Gods, gelijk de Luthersche kerk doet, maar als het *goed* zijn van de vermogens der geestelijke en onsterfelijke ziel en dus behoorend tot het wezen der menschelijke natuur. Zoodat door het verlies der oorspronkelijke gerechtigheid deze natuur niet ongeschonden en evenmin verloren maar tot in haar wortel verdorven en verkankerd is.

Dit gaf aanleiding tot een zeer breede symbolische uiteenzetting van de controverse gevoelens op dit stuk in de onderscheidene kerken.

Eindelijk werden een drietal gevolgen van deze beoefening der zedekunde in de school, voor het leven genoemd. En wel allereerst het opwerpen van een dam tegen de pantheïstische stroomingen in het geestesleven van onzen tijd; verder het afweren van het gevaar dat uit den dualistischen hoek dreigt; en ten derde het bewaren van het Protestantsch bewustzijn voor verzwakking tengevolge van het indringen van Roomsche denkbeelden.

Met de gebruikelijke toespraken aan heeren Directeuren, Curatoren, Professoren en Studenten werd deze rede besloten.

Een zeker dorre en korte schets, maar die in het stevig beengestel en spierweefsel toch zien doet, dat hier een rede is ten beste gegeven, die positie neemt.

Immers de dusgenaamde *Ethiek* is de laatste vijftig jaar een der gevaarlijkste vakken van godgeleerde studie geweest. Te kwader ure heeft men ze van de dogmatiek gescheiden, om er een zelfstandige wetenschap van te maken, en gevolg' hiervan was, dat men in de zedekunde een eigen soort zielkunde ging ontwikkelen, die, hoezeer ook nog ten deele met Schriftuurlijk ornament getooid, toch in den grond puur wijsgeerig was.

Het „zedelijk leven" wierd dan als een apart verschijnsel in den mensch genomen. Dit „zedelijk leven" wierd in zijn verschijnselen onderzocht. Uit deze verschijnselen wierd wet en norma opgemaakt. En geheel deze philosophische opstal wierd dan met een Schriftuurkleurtje opgeverfd.

Nu kan zeker niet ontkend, dat onze denkende geest ook op die manier het zedelijk leven kan onderzoeken en indenken; alleen maar dat hoort in de letterkundige faculteit bij de philosophie, en niet onder de Ethiek in de theologische faculteit thuis.

Boos gevolg van deze averechtsche manier van doen was dan ook, dat men deze geheel subjectieve Ethiek brutaalweg tegen de Dogmatiek uitspeelde, en er allengs de Dogmatiek door verdrong.

Sommige Ethischen roemden dan ook reeds, dat eerlang alle Dogmatiek door Ethiek zou vervangen worden; wat zeggen wilde, dat heel de Theologie in Philosophie zou ondergaan.

En toch zoo doceert men de Ethiek aan al onze oudere Universiteiten. Te Groningen zoowel als te Utrecht, te Amsterdam niet minder dan te Leiden.

En in het buitenland is het niet beter.

Dit kon dan ook niet anders worden, eer de Vrije Universiteit er kwam, die den eisch stelde en de gelegenheid bood, om den draad der aloude Gereformeerde studiën weer op te vatten, en met Gods hulpe daaraan voort te spinnen.

Juist daarom nu is het ons een oorzaak van dank, dat Dr. Geesink den moed bezat, om terstond bij zijn optreden openlijk met deze valsche Ethiek te breken, d. w. z. duidelijk uit te spreken, dat hetgeen men de laatste vijftig jaren bood *geen* godgeleerde zedekunde is; ook al moge ze als proeve van *philosophische* moraal beteekenis en waardij bezitten.

Het *norma credendorum et agendorum* van onze oude theologen, d. i. de Heilige Schrift eenige regel van onze belijdenis en van *onzen wandel*, heeft hij weer moedig als leuze opgeheven, en van geen andere godgeleerde zedekunde wil hij weten, dan die den regel voor onzen wandel uit de Heilige Schrift put.

Tocht laat Dr. Geesink het niet bij het eenvoudig poneeren van deze stelling. Want al meed hij voorzichtiglijk de apologetische paden, waarop men altoos krukken noodig heeft, toch zette hij duidelijk in het licht, hoe metterdaad op dat echt Gereformeerde standpunt zich een zedekunde laat ontwikkelen, die, met de kern onzer belijdenis saamhangend, een rijk verschiet opent en uiterst belangrijk in haar resultaten kan zijn.

Breke de tijd spoedig aan, dat op gelijke wijze ook de overige vakken der Theologie in dezen Gereformeerden toon weer hun man mogen vinden. Ja kome de schoone dag, waarop ook in de overige faculteiten elk hoofdvak door een eigen specialiteit vertegenwoordigd zij.

Er rust nu nog zooveel, *te* veel, op enkelen.

Maar juist daarom is het optreden van een man als Geesink, die zoo helder ziet en zoo scherp ontleedt en zoo terdege in onze oude letterkunde thuis is, een zoo verblijdende winste.

Bij de heeren Malcomesius c. s. te Rotterdam zijn plannen in de maak om een nieuwe Vereeniging voor Christelijk onderwijs in het leven te roepen.

Deze plannen maken op ons niet zoo ongunstigen indruk als op menig ander orgaan der pers.

Want wel blijkt uit hun circulaire, dat ze noch stilisten noch theologen zijn, en ook paedagogisch nog weinig hebben doorgedacht. Of hoe zou een goed theoloog ooit kunnen zeggen, dat hij als grondslag neemt de XII geloofsartikelen, wel te verstaan „opgevat in den zin, die door de kerken der Hervorming daaraan te allen tijde gehecht is." Ons althans zou het een verrassing zijn van de heeren Malcomesius c. s. eens te mogen vernemen, welke »de zin is die door de Luthersche en Gereformeerde kerken te allen tijde gehecht is" aan het artikel *over de nederdaling ter helle*. Vooral van den heer De Visser, die nota bene Doctor in de theologie is, begrijpen we ter wereld niet, hoe hij zijn naam onder zoo *baroquen* onzin teekenen kon.

Doch dit mogen de heeren onder elkander uitmaken. Waarschijnlijk is de circulaire door een niet-theoloog gesteld, en hebben de theologen de onnadenkendheid begaan, om er hun naam ongezien onder te zetten.

Iets wat daarom van gewicht is, omdat er dan uit blijken zou, met *hoe weinig ernst* deze zaak wordt opgezet. Immers het geldt hier niets minder dan *den grondslag* der geheele vereeniging en haar *Protestantsch* karakter.

De toeleg der heeren was blijkbaar om den *Gereformeerden* naam te mijden en toch iets *positiefs* in de XII artikelen des geloofs te vinden.

Overmits nu echter deze XII artikelen des geloofs ook door de Roomsche kerk worden beleden, moest er wel een tweede kenmerk voor het *Protestantsche* bij, en daarmee zijn de heeren er deerlijk ingeloopen; zooals uit hun schromelijke vergissing met opzicht tot het artikel over de *nederdaling ter helle* blijkt.

Geen hunner toch zal ontkennen, dat de Luthersche en Gereformeerde kerken op dit punt vlak tegenover elkander staan, en dat het dus onmogelijk is, hier van een zin te spreken waarin dit artikel door beide kerken en dan nog al *te allen tijde* is opgevat.

Doch het onbeholpene van deze *circulaire*, en het onhoudbare van dezen *grondslag* nu daargelaten, heelt deze poging ons eer verblijd dan geërgerd.

Mannen die er nu eenmaal zoo aan toe staan, dat ze, ter oorzake van hun verlaten van de Gereformeerde partij, zich zelven onmogelijk hebben gemaakt, om op welk terrein ook met de Gereformeerden voor de zake van Gods koninkrijk samen te werken, hadden de keuze tusschen deze drie: Niets doen, met de liberalen meêdoen, of zelf een scheepje op stapel zetten.

En nu verblijdt het ons, dat deze mannen toch gevoeld hebben: Niets doen mag niet. Met de liberalen meêdoen, zooals Bronsveld, zou verraad zijn. En dus moeten we zelf bouwen.

Daarbij zij het hun van harte vergeven, dat ze zoo bitter tegen de Doleantie uitvaren. Juist om hun verleden moet de Doleantie voor deze mannen wel het nachtspook zijn, dat hun geen rust laat. En dan wordt men fel, en vindt lucht voor die felheid in bittere, giftige woorden.

Dat rekene men hun dus niet toe.

Alleen blijft het een vraag, of dit scheepke, ook al loopt het af, wel zeer *zeewaardig* zal blijken.

Voor Rotterdamsche binnenvaart misschien wel; maar ook voor heel het land?

Wij plaatsen er een vraagteeken achter.

Maar waar we geen vraagteeken achter plaatsen, is de roepstem die in de circulaire tot de leden der Ned. Geref. kerk te Rotterdam uitgaat, om terstond de zaak van het Christelijk onderwijs ter harte te nemen.

Te Amsterdam bezitten de leden der Ned. Gereformeerde kerk reeds vijf scholen met over de 2000 leerlingen.

Hoeverre is men hiermee in de tweede stad des rijks?

Misschien wil een onzer correspondenten te Rotterdam de *Heraut* dienaangaande wel eens op de hoogte helpen.

De nieuwe uitgave van de *Heilige Schriftuur*, die door de *Flakkeesche Boekdrukkerij* aan ons publiek is aangeboden, is door heel de pers met warme belangstelling ontvangen; en zelfs waar in een enkel blad critiek wierd geoefend, was die critiek derwijs waardeerend en aanbevelend, dat de heeren uitgevers metterdaad van »dankbaar én voldaan" kunnen spreken.

Ze verdienden dan ook, vooral als jonge uitgevers, ten volle den lof die aan hun arbeid als persproduct is toegezwaaid. Wat ze leverden is zoo echt-Hollandsch soliede; zoo tot in de kleinste onderdeelen met zorg bewerkt; zoo practisch aangelegd; en toch zoo met de waardigheid van het Boek in overeenstemming.

Andere heeren uitgevers schijnen dan ook wel te hebben ingezien, dat deze Flakkeesche uitgave een niet te versmaden concurrent op de boekenmarkt was. Althans sedert de 1ste aflevering van deze uitgave de wereld inging, zijn de advertentiën breed als plakkaten verschenen, waarin ook zij hun Bijbeluitgaven aan den man pogen te brengen.

Nu, wie zou hun daartoe het recht betwisten?

Toch is het, juist met het oog op die andere uitgaven, niet overbodig, ons Bijbelgelievend publiek nog eens te herinneren aan de eigenaardige positie en het geheel eenig standpunt, dat deze Flakkeesche Bijbel inneemt.

Een Bijbeluitgave in de landstaal is een gewichtig werk; en nog veel te weinig hield men zich dusver bezig met de wijze, waarop zulk een uitgave moet toegaan.

Wel keurde men in Rome het absoluut hechten aan de *Vulgata* af, maar gevoelde toch ook weer, dat de kerken niet geheel konden stilzitten. Het is toch lang niet onverschillig, hoe de Heilige Schrift wordt vertaald. Verkeerde vertalingen kunnen zoo licht dwaling voeden en ketterij begunstigen. Deze zaak mag dus niet aan het geval worden overgelaten, om de eenvoudige reden, dat onze Gereformeerde kerken de Heilige Schrift ook aan den eenvoudigsten leek in handen geven, en deze niet in staat is tusschen onderscheidene vertalingen met oordeel des onderscheids te kiezen.

Al laten dus onze kerken een iegelijk vrij in de keuze van zijn Bijbel, toch moeten ze radend en helpend optreden. Onze kerken hebben daarom reeds in de 17de eeuw zelve de vertaling ter hand genomen en niet door absolute invoering, maar door levering van iets voor dien tijd onovertreffbaars de publieke markt bijna tot een monopolie voor haar vertaling gemaakt.

Doch ook al ware het, dat de kerken de keuze van Bijbelvertaling, ook zonder advies, aan de leeken zelven overlieten, dit nam toch niet weg, dat de kerken zelve uit de Heilige Schrift laten voorlezen en uit de